

A könyvtár fogalma

A könyvtár könyveket és más ismerethordozókat gyűjtő, azokat rendező és a használóknak közrebocsátó intézmény.

Dokumentumok gyűjteménye, melyeket célszerűen válogattak, a használatra alkalmassá tesznek, a közönség igénybevételére szánják.

A könyvtárak feladataikat különféle típusú könyvtárak útján és különböző szolgáltatásokkal látják el. A szolgáltatások sorában elsősorban a könyvtári dokumentumok kölcsönzése, illetve egyes dokumentumok csak helybeni használata, a könyvtárközi kölcsönzés, a bibliográfiai és szakirodalmi tájékoztatások nyújtása, más könyvtárak szolgáltatásainak közvetítése tartozik.

Könyvtártípusok:

A könyvtárak különféle társadalmi igények és szükségletek kielégítésére hivatottak, ennek megfelelően a történelmi fejlődés során különféle típusú könyvtárak jöttek létre (korábban pl. a kolostori, egyetemi, fejedelmi könyvtárak, később a nemzeti, városi, szak- stb. könyvtárak). Jelenlegi tevékenységük alapján a következő kategóriákba sorolja őket a 1976. évi könyvtári törvényerejű rendelet:

- nemzeti könyvtár
- közművelődési könyvtár
- szakkönyvtár
- felsőoktatási könyvtár
- iskolai könyvtár

Az egyes könyvtártípusok feladatai a következők:

A NEMZETI KÖNYVTÁR

Alapvető feladata minden magyar vonatkozású könyvtári anyag gyűjtése, feltárása és megőrzése a teljesség igényével. Magyar vonatkozásúnak tekintünk minden hazai nyomdaterméket, sőt a külföldön megjelent magyar nyelvű vagy Magyarországról szóló, azzal kapcsolatos művet is. (Hagyományos elnevezésük : hungarikum) A nemzeti könyvtár ezért a magyar nemzeti kultúra őrzésének és ápolásának egyik legfontosabb intézménye . A Magyar Nemzeti Könyvtár, a Széchényi Ferenc (István apja) által alapított Országos Széchényi Könyvtár. Külön rendelkezés biztosítja, hogy a nemzeti könyvtár minden Magyarországon sokszorosított írásműből részesüljön (köteles példány), ezért az Országos Széchényi Könyvtár gyarapodását tükröző jegyzékek , a Magyar Nemzeti Bibliográfia egyes füzetei egyúttal a magyar könyv –és folyóirattermés egészét tükrözik, igen fontos könyvészeti segédeszközök. Ugyancsak a gyűjtemény teljessége teszi lehetővé, hogy a nemzeti könyvtár egyéb országos jelentőségű, ún. központi szolgáltatásokat is fenntartsion: központi katalógust vezet, ennek segítségével szervezi a könyvtárak közötti könyvkölcsönzést (könyvtárközi kölcsönzés),nyilvántartja a külföldről származó könyvtári anyagokat , szervezi a nemzetközi kiadványcserét.

Mint az ország központi könyvtára a többi könyvtárnak másféle segítséget is nyújt. Így ellátja a magyar könyvtárügy központi kutatási, fejlesztési feladatait, segíti a könyvtárosok képzését és továbbképzését.

A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK

Feladatuk, hogy szolgáltatásaikkal minden állampolgár számára biztosítsák a művelődés és tájékozódás lehetőségét. Alapozó jellegű szolgáltatást nyújtanak a lakosság széles rétegeinek. A közművelődési könyvtáraknak minden réteg ellátásáról gondoskodniuk kell, függetlenül az életkori, műveltségi, világnézeti, foglalkozási, anyanyelvi stb. hovatartozástól, ezért szolgáltatásaik megszervezésekor a rétegek szerint differenciálódó igényeket is figyelembe

kell venniük. Az életkor szerinti igények differenciált kiszolgálását segíti elő nagyobb településeken a gyermekkönyvtárak, ill. gyermekrészleg, sajátos igényt elégítenek ki a közművelődési zenei könyvtárak, ill. zenei részlegek. A nemzetiségi lakosság részére a helyi közművelődési könyvtárakban nemzetiségi nyelvi állományt fejlesztenek. A település központjától távol lakók ellátását a fiókkönyvtár szolgál.

SZAKKÖNYVTÁRAK

Feladata a fenntartó intézmény, a vállalat szakirodalmi és tájékoztatási igényeinek kielégítése, a kutató-fejlesztő tevékenység támogatása. A szakkönyvtárak – szemben az általános gyűjtőkörű közművelődési könyvtárakkal – szűk ismeretkör dokumentumait gyűjtik, ámde azokat mélyebben, a szükséges vagy az elérhető teljesség igényével.

Feladatkörük szerint helyi, területi és országos feladatkörű szakkönyvtárakat különböztetünk meg. A helyi feladatkörű szakkönyvtárak kizárólag a fenntartó vállalat, intézmény, kutatóhely szakirodalmi és tájékoztatási igényeit elégítik ki, a területi feladatkörűek viszont ezen túl a városra, megyére vagy országrészre kiterjedően működnek. Az ország 120 legjelentősebb szakkönyvtára – egy-egy tudományterület irodalmának legfontosabb gyűjtőhelye – országos szakkönyvtárként működik, azaz saját tudományterületén belül ellátja az ország bármely településén felmerülő szakirodalmi vagy tájékoztatási igényeket. Ilyen például az Országos Pedagógiai Könyvtár, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. A szakkönyvtárakban a dokumentumszolgáltatás mellett különösen jelentős a közvetlen információszolgáltatás.

FELSŐOKTATÁSI KÖNYVTÁRAK

Az egyetemi és főiskolai könyvtárak tartoznak ebbe a könyvtártípusba. Alapvető feladatuk az adott oktatási intézmény oktató-nevelő – és tudományos munkájának segítése. Ezen belül feladatuk szakirodalom és tájékoztatás nyújtása az oktató –és kutatómunkához, a hallgatók tanulmányaihoz. A felsőoktatási könyvtár feladatkörébe tartozik a hallgatók szakirodalom – és könyvtárhasználatra való nevelése. Mindezekon túl feladata –különösen akkor, ha a közelben nem működik megfelelő közművelődési könyvtár –az is, hogy az intézmény dolgozóinak és hallgatóinak általános művelődési igényei t kielégítse.

A felsőoktatási, különösen az egyetemi könyvtárak gazdag gyűjteményükkel a megfelelő tudományterületen szakkönyvtári feladatokat is betöltenek. Így országos feladatkörű szakkönyvtári tevékenységet végez pl. az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára, a Testnevelési Főiskola Könyvtára.

AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRAK

Az általános iskolákban és a középfokú oktatási intézményekben (középfokú iskolák, szakmunkástanuló intézetek, diákotthonok) működnek az iskolai könyvtárak. Feladatuk az ott folyó oktató-nevelő tevékenység elősegítése, az ehhez szükséges könyvek, folyóiratok és egyéb könyvtári anyagok biztosítása, feltárása, használatuk megszervezése. Fontos és sajátos feladatuk a tanulók felkészítése az önálló könyv-és könyvtárhasználatra, illetve az iskola oktatási-nevelési tervének keretében történő minden ilyen jellegű tevékenységben való közreműködés. (Tanórák tartása a könyvtárban, bevezetés a könyvtárhasználatba stb.) E könyvtárak az elmondottakon kívül a tantestület részére pedagógiai kézikönyvtári gyűjteményt is tartalmaznak.

ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁRAK:

A számítógépen rögzített dokumentum a számítógépes hálózatokon minden eddiginél hatékonyabban továbbítható, és elérhető. Szoftverek segítségével a bennük lévő információ nagyságrendekkel gyorsabban kereshető, mint a hagyományos dokumentumokban. Az elektronikus dokumentumok szervezett gyűjteményét elektronikus könyvtárnak nevezzük. Az elektronikus könyvtárnak meghatározott gyűjtőköre van, a szolgáltató rendelkezik a

dokumentummal. A könyvtár saját visszakereső apparátussal, katalógussal rendelkezik. Hozzáférés szempontjából lehet szabadon hozzáférhető, vagy regisztrációhoz, esetleg előfizetéshez kötött szolgáltatás.

A virtuális könyvtár ennél tágabb fogalom. Ebben a dokumentumok csak virtuálisan vannak jelen, csak a hozzáférésük biztosított. Itt a szolgáltató az interneten különböző helyeken található dokumentumok tematikus listáját szolgáltatja. A legnagyobb hazai elektronikus könyvtár a **Magyar Elektronikus Könyvtár**. Gyűjtőkörébe tartozik a magyar irodalom klasszikusai, valamint a magyar nyelvű tudományos művek. Jelentős részük önkéntes felajánlás útján került a könyvtárba. A gyűjtemény gondozója az Országos Széchényi Könyvtár.

<http://mek.oszk.hu/>

Magyar Elektronikus Könyvtár
Elektronikus Periodika Adatbázis
Digitális Irodalmi Akadémia
WebKat.hu
Nemzeti Audiovizuális Archívum

Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) - Online könyvtár az interneten. A Magyar Elektronikus Könyvtár hetente bővülő állománya az egyik legalaposabb digitális dokumentumgyűjtemény.

BKÁE Egyetemi Központi Könyvtár - E-dokumentumok - A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen született elektronikus dokumentumok, letölthető publikációk egy gyűjteménye.

Képek a magyar irodalomból - A weblap a magyar írók, költők életéhez és munkásságához nyújt ikonográfiai segítséget.

Neumann-ház - A Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ (a Neumann-ház) 1997-ben jött létre azzal a céllal, hogy részt vegyen a magyar kulturális örökség digitalizálásában és az internet segítségével elérhetővé tegye a műveket itthon és külföldön egyaránt.